

ΦΑΚΕΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ **ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ 1**:

«Το δικαίωμα ψήφου των γυναικών και η παρουσία τους στην πολιτική ζωή άλλοτε και σήμερα»

Γυναίκες και πολιτικά δικαιώματα

Το αυτονόητο σήμερα δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες και η κατοχυρωμένη νομοθετικά πολιτική ισότητα, η ισότιμη συμμετοχή στην ιδιότητα του πολίτη, η οποία, εκτός του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, σημαίνει και τη γενικότερη συμμετοχή στα όργανα και τις λειτουργίες του κράτους, θεωρούνταν μόλις πριν δύο γενιές στην Ελλάδα και πριν τρεις γενιές στις χώρες της αναπτυσσόμενης Δύσης γεγονός αδιανόητο.

Τα πολιτικά δικαιώματα, όπως διατυπώθηκαν από την Αμερικανική και τη Γαλλική Επανάσταση, δεν συμπεριέλαβαν τις γυναίκες: θεωρήθηκε ότι τα πολιτικά ιδεώδη δεν τις αφορούσαν. Η σταδιακή συνταγματική κατοχύρωση της ισότητας των πολιτών και της καθολικής ψηφοφορίας στις χώρες του δυτικού κόσμου δεν λάμβανε υπόψη τις γυναίκες που εξ ορισμού θεωρούνταν υποδεέστερες. Ο αποκλεισμός αυτός των γυναικών από την ιδιότητα του πολίτη και η αποστέρησή τους από τα πολιτικά δικαιώματα στηρίχθηκε στη στρεβλή αντίληψη για τη «φυσική» (βιολογική) διαφορά ανάμεσα στα άτομα διαφορετικού φύλου. Η πατριαρχική αυτή αντίληψη θεωρούσε ότι οι γυναίκες ήταν λιγότερο έξυπνες από τους άνδρες και καθόλου ορθολογικές, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν στα κοινά και για να μπορούν να διοικήσουν ένα κράτος. Έτσι, ο αποκλεισμός τους δεν θεωρήθηκε ασύμβατος προς τις έννοιες της ισότητας, της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης. Το σώμα των πολιτών προσδιορίστηκε με βάση το φύλο: οι γυναίκες αποκλείστηκαν από την Πολιτεία το ίδιο αυτονόητα όπως οι ανήλικοι, οι τρελοί και οι εγκληματίες. Οι ελπίδες που γέννησαν σε ορισμένες γυναίκες οι διακηρύξεις της Γαλλικής Επανάστασης γρήγορα εξανεμίστηκαν, καθώς όλες αποκλείστηκαν από την ιδιότητα του πολίτη. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε την κατάργηση των διαχωρισμένων κατά φύλα ρόλων και δραστηριοτήτων, δηλαδή την κατάργηση των «κοινωνικών φύλων».

Αυτή η αντίληψη της υποτιθέμενης αγεφύρωτης φυσικής διαφοράς ανδρών και γυναικών «νομιμοποιούσε», άλλωστε, το διαχωρισμό του κοινωνικού χώρου σε δύο διακριτές σφαίρες, τη δημόσια και την ιδιωτική, και τον συνακόλουθο καταμερισμό των ρόλων, όπου γυναίκες και άνδρες συμμετείχαν αντίστοιχα με προδιαγεγραμμένα καθήκοντα. Νομιμοποιούσε, συνεπώς, η λεγόμενη «φυσική» διαφορά την παλαιότερη και ίσως την περισσότερο ανθιστάμενη από όλες τις ανθρώπινες σχέσεις κυριαρχίας, αυτήν της υποταγής των γυναικών στην ανδρική εξουσία. Έτσι, οι άνδρες θεωρούνταν προικισμένοι από τη φύση με ιδιότητες κατάλληλες για τη δημόσια σφαίρα (πολιτική, οικονομία, επιστήμες κ.ά.), ενώ οι γυναίκες θεωρούνταν κατάλληλες μόνο για την ιδιωτική σφαίρα (σπίτι, οικογένεια, μητρότητα).

Παρ' όλα αυτά, οι οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες στις βιομηχανικές κοινωνίες της Δύσης (αύξηση των εργαζόμενων εκτός οικίας γυναικών, διάδοση της εγγραμματοσύνης) οδήγησαν στη διεκδίκηση αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων και για τις γυναίκες. Από τα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίστηκαν στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ φεμινιστικά κινήματα, δηλ. οργανωμένες συλλογικές προσπάθειες με στόχο την υπέρβαση των αντιλήψεων που περιόριζαν τις γυναίκες, την ισότιμη ένταξή τους στον δημόσιο χώρο, καθώς και την παραχώρηση σε εκείνες ίσων δικαιωμάτων στη μόρφωση, την εργασία, την πολιτική ζωή.

Οι αγώνες των φεμινιστριών για την απόδοση του δικαιώματος της ψήφου στις γυναίκες ήταν μακρόχρονοι και σκληροί. Οι αντιστάσεις υπήρξαν σθεναρές και τα ποικίλα (βιολογικά, κοινωνιολογικά, ψυχολογικά, θεολογικά κ.ά.) επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν εστίαζαν αφενός στην υποτιθέμενη φυσική αδυναμία των γυναικών για μια τέτοια ενασχόληση και αφετέρου στην κοινωνική αναστάτωση που θα επέφερε αυτή η αλλαγή στα κοινωνικά δεδομένα (πλήγμα στο θεσμό και τη λειτουργία της οικογένειας, κοινωνική αναρχία κ.ά.).

Το 1867 ιδρύθηκε στην Αγγλία η «Εθνική Ένωση για την Γυναικεία Ψήφο», ενώ το 1897 η «Εθνική Ένωση των Γυναικείων Συλλόγων για την Ψήφο», στην οποία συνασπίστηκαν όλες οι βρετανικές σχετικές οργανώσεις. Στην άλλη όχθη του Ατλαντικού, στις ΗΠΑ, ιδρύθηκαν το 1869 δύο οργανώσεις, η «Εθνική Ένωση για το Δικαίωμα ψήφου των Γυναικών» και η «Αμερικανική Οργάνωση για τη Γυναικεία Ψήφο». Το 1903 ιδρύθηκε στη Βρετανία η «Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών», με πρωτοβουλία της Αγγλίδας Έμμελιν Πάνκχερστ (Emmeline Pankhurst). Η διεκδίκηση της ψήφου απέκτησε τότε ιδιαίτερα δυναμικό και σταδιακά βίαιο χαρακτήρα. Οι συγκεκριμένες φεμινίστριες, οι «σουφραζέτες» (παραφθορά του όρου «suffragist» που σήμαινε τον οπαδό των γυναικείων πολιτικών δικαιωμάτων, από τη ρίζα «suffrage» = δικαίωμα ψήφου), αντιμετωπίστηκαν βίαια από την αστυνομία και φυλακίζονταν, ενώ αποτελούν την πρώτη περίπτωση πολιτικών κρατουμένων που χρησιμοποίησαν ως μέσο πίεσης την απεργία πείνας. Το 1904 ιδρύθηκε η «Διεθνής Ένωση για τη Γυναικεία Ψήφο» (International Woman Suffrage Alliance, I.W.S.A.).

Πολιτικά δικαιώματα απέκτησαν στην Ευρώπη πρώτες οι Φιλανδές το 1906 και ακολούθησαν οι γυναίκες των άλλων σκανδιναβικών κρατών και των κρατών που αποτέλεσαν τη Σοβιετική Ένωση. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τις αλλαγές που προκάλεσε, κυρίως με τη μαζική έξοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, άρχισε να παραχωρείται το εκλογικό δικαίωμα και αλλού. Το 1918 οι Αγγλίδες απέκτησαν δικαίωμα ψήφου, το 1920 οι γυναίκες των ΗΠΑ, ενώ ακολούθησαν και άλλες χώρες. Μετά το τέλος και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το δικαίωμα της ψήφου των γυναικών άρχισε να επεκτείνεται σε όλο και περισσότερες χώρες (Γαλλία, Ιταλία, Βουλγαρία κ.ά.) Οι μεταπολεμικές διεθνείς συμβάσεις (1945 ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 1948 η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1950 η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), κατοχύρωναν πλέον την πολιτική ισότητα των φύλων, ενώ η Επιτροπή για τη θέση της Γυναίκας του ΟΗΕ, προέβη στη σύνταξη ειδικής Σύμβασης για τα Πολιτικά Δικαιώματα των Γυναικών, παρεμβαίνοντας στην κωλυσιεργία των κρατών μελών να επικυρώσουν με εθνικούς νόμους τις διατάξεις των διεθνών Συμβάσεων. Τα πολιτικά δικαιώματα διακηρύχθηκαν έκτοτε ως οφειλόμενα σε κάθε ενήλικο άνθρωπο-πολίτη εκ της ανθρωπίνης ιδιότητάς του.

